

**Piotr Eberhardt, *Rozwój światowej myśli geopolitycznej.*
Wybrane zagadnienia, Warszawa: Wydawnictwo Ogniec, 306 s.**

W 2016 r. ukazała się publikacja wybitnego polskiego geografa związanego z Instytutem Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN w Warszawie, prof. Piotra Eberhardta, poświęcona światowej myśli geopolitycznej. Problematyką geografii politycznej i geopolityki – niezbyt popularną wśród polskich geografów – Eberhardt zajmuje się od ponad 20 lat. Jest autorem m.in. takich pionierskich dzieł, jak: *Polska granica wschodnia 1939–1945* (1993), *Między Rosją a Niemcami* (1996), *Polska i jej granice: z historii polskiej geografii politycznej* (2004), *Twórcy polskiej geopolityki* (2006) oraz redaktorem naukowym dwóch monografii wydanych w serii Prac Geograficznych IGiPZ PAN, a zatytułowanych: *Problematyka geopolityczna ziem polskich* (2008) oraz *Studia nad geopolityką XX wieku* (2013).

Na recenzowaną książkę składa się zbiór artykułów i esejów wcześniej już publikowanych w „Przeglądzie Geograficznym” oraz w „Studiach z Geografii Politycznej i Historycznej” Uniwersytetu Łódzkiego. Pomysł zebrania w jednym tomie rozproszonych, nie zawsze łatwo dostępnych artykułów uważam za bardzo udany. Daje on bowiem czytelnikowi możliwość spojrzenia bardziej całościowego, z uwzględnieniem kształtowania się poglądów geopolitycznych w ujęciu historycznym oraz zróżnicowania omawianych autorów związanego z ich przynależnością narodową bądź państwową. Całość rozważań składa się z dwóch zasadniczych części. W pierwszej przedstawiono sylwetki ośmiu klasyków geopolityki, w drugiej wybrane zachodnie koncepcje geopolityczne. Poznajemy życiorys i dorobek twórczy każdego z klasyków oraz krytyczną analizę jego poglądów, opartą na bogatej literaturze przedmiotu. Poczet uczonych otwiera jeden z niemieckich twórców założeń teoretyczno-metodologicznych nowoczesnej antropogeografii, geografii politycznej i geopolityki, Friedrich Ratzel. W dalszej kolejności zostały zaprezentowane poglądy:

- Rudolfa Kjellena, Szweda, twórcy pojęcia „geopolityka” oraz autora rozważań na temat państwa jako formy życia;
- brytyjskiego geografa Halforda J. Mackindera – twórcy koncepcji *Heartlandu*, która stała się podstawą jego geopolitycznego modelu świata;
- amerykańskiego admirała Alfreda T. Mahana – autora koncepcji „siły morskiej” (nawalizmu);

- kontynuatora myśli Ratzla, kolejnego reprezentanta geopolityki niemieckiej, Karla Haushofera, który traktował geopolitykę jako naukę o geograficznym usytuowaniu procesów politycznych;
- amerykańskiego geopolityka Nicholasa Spykmana, sytuującego się w opozycji do poglądów Mackindera, twórcy koncepcji Rimlandu, równowagi sił oraz doktryny powstrzymywania;
- rosyjskiego (a następnie amerykańskiego) wizjonera geopolitycznego, Aleksandra de Seversky'ego, autora koncepcji „potęgi powietrznej”, zapowiadającej zmierzch potęgi morskiej;
- francuskiego geografa Yves'a Lacoste'a, zajmującego się geopolityką Śródziemnomorza oraz postkolonializmu.

W części drugiej monografii znalazły się rozważania na temat koncepcji niemieckich geopolityków, tj. gospodarki wielkiego obszaru, *Mitteleurop*y oraz *Lebensraumu*, a ponadto:

- koncepcji Paneuropy Richarda N. Coudenhove-Kalergiego,
- granicy między cywilizacją zachodniego chrześcijaństwa a bizantyjską na kontynencie europejskim Samuela P. Huntingtona.

Całość jest napisana w sposób komunikatywny, z uwypukleniem najważniejszych kwestii. Do walorów publikacji należy także dość bogata dokumentacja fotograficzno-kartograficzna. Pewnym mankamentem – do uzupełnienia w kolejnym wydaniu – jest brak koncepcji wschodnich, zwłaszcza rosyjskich, które poszerzyłyby wachlarz przedstawionych poglądów geopolitycznych.

Monografia *Rozwój światowej myśli geopolitycznej. Wybrane zagadnienia* spełnia moim zdaniem kryteria stawiane podręcznikom akademickim. Szczególnie przydatna byłaby dla studentów stosunków międzynarodowych, politologii i geografii oraz dla wszystkich zainteresowanych problematyką geopolityczną. Warto by ją szeroko upowszechnić, jednak nie wiem, czy zupełnie nieznanemu wydawnictwu, które opublikowało pracę profesora Piotra Eberhardta, podoła temu wysiłkowi.

Andrzej Miszczuk